דרשוני כרך ב — אֵם הבנות שמחה

אֵם הבנות שמחהתמר ביאלה

אם הבנים שמחה (תהלים קיג, ט)

נשאלה להן בבית מדרשה של ברוריה: מהו שנאמר 'אם הבנים שמחה' ולא נאמר בהאי קרא 'אֵם הַבָּנִים והבנות שְׂמֵחָה'?

אמרה אחת, כבר לימדתנו תנות: 'אלו ואלו דברי אמת ושניהם בדיבור אחד נאמרו ... אלא שדיברה תורת משה בלשון בני אדם, אלו הזכרים'

אמרה אחרת: נאמר 'אם הבנים שמחה' דווקא, כי מי שבאו לה רק בנות, לעולם בעצב היא, שלמדנו 'שלשה דברים אין אדם רוצה שיצא לו ... ונקבה בבניו'. ועוד, ששומעת היא בכל בוקר את בניה מברכים בשם ובמלכות 'שלא עשני אשה'

אמרה שלישית: 'אם הבנים שמחה' לא נאמר אלא בשעה שהיו נשים יושבות בביתן בלבד, וכדי לשמחן היו קוראים אותן 'עקרת הבית' שנאמר 'מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה'; ואילו היום, שאבות ואימהות, אלה גם אלה עיקר הבית ממש, יושבים בביתם וגם יוצאים בציבור, אם מבקש אדם לשמחן קורא אותן 'אם [או אב] הבנים והבנות וגו'

סחה להן רביעית: עוד אתן מנסות ליישב קושי גדול זה ואני מספרת לכן מעשה שהיה במשפחתנו. בשעה שסבתא רבתא עליה השלום הלכה והזקינה, וכוחותיה היו הולכים ואוזלים, כוחות הגוף וכוחות הנפש, הייתה עוברת משבת לשבת ומחג לחג בין בנותיה בעיר ובכפר, שרק בנות נולדו לה. באותם ימים שהייתה עוברת ממשפחה למשפחה הייתה מתכבדת באותם מזונות משובחים שהיו מתקינים במיוחד בעבורה בנותיה וחתניה, נהנית באותן הנאות שהיו מרעיפות עליה אותן הבנות, הנאות של הגוף והנאות של הנפש, ומתבשמת מדברי תורה של נכדותיה ונכדיה באותם שולחנות שבת וחג עמוסי כל טוב. עד שהגיעה לשיבה, השתקעה בביתה של אחת מבנותיה ובני הבית היו מביאים לפניה כל דבר יפה שבעולם להשיב נפשה, שלא לומר, כל רופאים וסמי רפואה שהייתה נזקקת להם.

ובכל ערב שבת, בשעה שהייתה בתה יושבת אצלה ומסרקת שערותיה לכבוד שבת קודש, הייתה אומרת לה אמה, 'ואתן, כתובנה על קברי אֵם הבנות שמחה זוכרת את בתי?' והייתה הבת צוחקת ומבטיחה שיכתבו, ומבטיחה שזכרה עד כה ובאמת זכרו את הדבר. וכשהשיבה האם את נשמתה וטמנוה בעירה בשיבה טובה, הלכו ורשמו על מצבתה אֵם הבנות שמחה כפי שהבטיחו. אלא שאותו סתת שהיה מסתת המילים על המצבה, לא ידע מימינו ומשמאלו, נשמעו לו אותן המילים כפסוק מוכר, והלך ושם אותן בין מרכאות כציטוט מספר הספרים.

ובכל שנה, ביום הזכרת נשמתה האהובה והחסרה, כשהיו עולים לקברה בנותיה וחתניה עם הנכדות והנכדים, היו קוראים את אותן המילים שעל המצבה ומדברים בשבחה. משמתו אותן הבנות וחתנים שלהן, המשיכו צאצאיה הרבים לפקוד את קברה והיו קוראים אותן המילים שעל המצבה באהבה ובקדושה, ולא היו יודעים כלל שלא מספר הספרים הן...

בהאי קרא – בזה הכתוב. תנות – ראו רבקה לוביץ, 'מדרשי בת יפתח', בתוך נחמה וינגרטן־מינץ ותמר ביאלה (עורכות), דרשוני: מדרשי נשים, א, תל אביב 2009,עמ' 100. תַּנּוֹת היא דמות בדיונית, נשמתה של בת יפתח, הנדרשת מן הפסוק: 'מימים ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות, לבת יפתח הגלעדי' (שופטים יא, מ). דמותה משמשת כמתווכת בין בנות ישראל והשכינה: 'ומה עושה? יושבת במרומים, ושומעת סיפוריהן של בנות ישראל אשר בארץ, ואחר יושבת אצל השכינה ומְתַנָּה באוזניה צרותיהן, מתפללת בעבורן ומלמדת עליהן זכות'. 'אלו ואלו דברי אמת... בלשון בני אדם, אלו הזכרים' – ראו רבקה לוביץ, 'ואל אישך תשוקתך', דרשוני שם, עמ' 30 . שלשה דברים אין אדם רוצה שיצא לו – תנחומא בראשית, פרק כא סימן ג. שלא עשני אשה – מהברכות שמברך האיש בברכות השחר.